

11. Korotun O. (2019). Administratyvno-pravove rehuliuвання okhorony zasobiv indyvidualizatsii uchasnykiv hospodarskoho obrotu ta posluh [Administrative and legal regulation of protection of means of individualization of participants of economic turnover and services]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 5. S. 151–155. [in Ukrainian]
12. Panasiuk K.T. (2019). Porushennia patentnykh prav [Infringement of patent rights]. *Pivdenoukraiński pravnychi chasopys*. № 1. S. 57–60. [in Ukrainian]
13. Zakharova O.V., Barbanova I.S. (2019). Normatyvne pidgruntia aktyvizatsii innovatsiinoho rozvytku rehioniv Ukrainy [Normative basis for intensification of innovative development of the regions of Ukraine]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. № 1 (33). S. 53–63. [in Ukrainian]
14. Bortnyk N.P., Yesimov S.S. (2020). Pravove rehuliuвання hromadskykh initsiatyv: suchasnyi stan ta napriamy rozvytku [Legal regulation of public initiatives: current state and directions of development]. *Sotsialno-pravovi studii*. Vyp. 1 (7). S. 64–71. [in Ukrainian]

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.24>

INSTYTUT AKT ADMINISTRACYJNYCH: PRZEGLĄD HISTORYCZNO-PRAWNY BADAŃ NAUKOWYCH (XVIII-POCZĄTEK XX W.)

Olena Milienko

kandydat nauk prawnych,

studentka Katedry Prawa Administracyjnego i Gospodarczego

Zaporoskiego Uniwersytetu Narodowego (Zaporoże, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-3364-1774

Milienko@gmail.com

Adnotacja. Celem niniejszego badania jest przeprowadzenie retrospektywnego badania nad powstaniem instytucji aktu administracyjnego jako instytucji prawnej. Osiągnięcie celu tego artykułu wymaga zastosowania całości ogólnych i specjalnych metod wiedzy naukowej, w szczególności metody dialektycznej, metody historyczno-prawnej, metody porównawczej nauki prawnej, co pozwoliło wyjaśnić ewolucję myśli prawnej dotyczącej istoty i znaczenia aktu administracyjnego jako kategorii administracyjno-prawnej w badaniach polityczno-prawnych przedstawicieli prawa krajowego i światowego. W toku przeprowadzonych badań ustalono, że przedrewolucyjny etap kształtowania się doktryny aktu administracyjnego w ramach ukraińskiej nauki prawa administracyjnego charakteryzuje się obecnością kilku podejść do zrozumienia badanego zjawiska. Pomimo faktu, że akt administracyjny nie istniał jako zjawisko prawne w krajowej nauce przedrewolucyjnej, w teorii administracyjno-prawnej opracowano dwa główne punkty widzenia na to zjawisko: poprzez określenie charakteru zarządzeń pochodzących od władzy wykonawczej, jako administracyjne i poprzez próby określenia konkretnych cech aktu administracyjno-prawnego, jego formalnych i materialnych aspektów. Stwierdzono, że pomimo ścisłego związku z ówczesną niemiecką nauką administracyjno-prawną, w krajowej sferze badań nad aktem administracyjnym nie obserwuje się bezpośredniego zapożyczenia myśli naukowej; badacze wybierają własną ścieżkę, proponując autorskie konstrukcje teoretyczne w polemice naukowej.

Słowa kluczowe: akt administracyjny, przedmiot nauk administracyjnych, podejścia naukowe, cechy, badanie retrospektywne, orzecznictwo.

INSTITUTE OF ADMINISTRATIVE ACT: HISTORICAL AND LEGAL REVIEW OF SCIENTIFIC RESEARCH (XVIII – EARLY XX CENTURY)

Olena Milienko

Candidate of Law,

Applicant at the Department of Administrative and Commercial Law

Zaporizhia National University (Zaporizhia, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-3364-1774

Milienko@gmail.com

Summary. The purpose of this study is to conduct a retrospective study of the formation of the institution of an administrative act as a legal institution. Achieving the purpose of this article requires the use of a set of general and special methods of scientific knowledge, in particular, the dialectical method, historical and legal method, the method of comparative law, which allowed to clarify the evolution of legal thought on the nature and significance of administrative act as an administrative legal category. political and legal research of representatives of national and world jurisprudence. In the course of the research it was established that the pre-revolutionary stage of formation of the doctrine of administrative act within the Ukrainian science of administrative law is characterized by the presence of several

approaches to understanding the phenomenon under study. Despite the fact that the administrative act did not exist as a legal phenomenon in the domestic pre-revolutionary science, in administrative law theory developed two main views on this phenomenon: by determining the nature of orders issued by the executive as administrative and by trying to identify specific features administrative and legal act, its formal and material aspects. *Conclusion.* It is concluded that despite the close connection with the then German administrative law, in the domestic sphere of research of the administrative act there is no direct borrowing of scientific thought; researchers choose their own path, proposing the author's theoretical constructions in scientific controversy with each other.

Key words: administrative act, subject of administrative science, scientific approaches, features, retrospective research, jurisprudence.

ІНСТИТУТ АДМІНІСТРАТИВНОГО АКТА: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ОГЛЯД НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ (XVIII – ПОЧАТОК XX СТ.)

Олена Мілієнко

кандидат юридичних наук,

*здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету (Запоріжжя, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-3364-1774

Milienko@gmail.com

Анотація. Метою статті є здійснення ретроспективного дослідження становлення інституту адміністративного акта як правового інституту. Досягнення мети вимагає застосування сукупності сукупність загальних і спеціальних методів наукового пізнання, таких як діалектичний, історико-правовий, метод порівняльного правознавства, що дало змогу з'ясувати еволюцію юридичної думки щодо сутності та значення адміністративного акта як адміністративно-правової категорії в політико-правових дослідженнях представників національної та всесвітньої юриспруденції. Встановлено, що дореволюційний етап становлення доктрини адміністративного акта в межах української науки адміністративного права характеризується наявністю декількох підходів до розуміння досліджуваного явища. Незважаючи на те, що адміністративного акта не існувало як юридичного явища у вітчизняній дореволюційній науці, в адміністративно-правовій теорії було вироблено два основні погляди на це явище: через визначення характеру розпоряджень, які виходили від виконавчої влади, як адміністративних і через спроби визначення конкретних рис адміністративно-правового акта, формальних і матеріальних його аспектів. Зроблено **висновок**, що, попри тісний зв'язок із тогочасною німецькою адміністративно-правовою наукою, у вітчизняній сфері дослідження адміністративного акта не спостерігається прямого запозичення наукової думки; дослідники обирають власний шлях, пропонуючи авторські теоретичні конструкції в науковій полеміці.

Ключові слова: адміністративний акт, предмет адміністративної науки, наукові підходи, особливості, ретроспективне дослідження, юриспруденція.

Вступ. Перш ніж перейти безпосередньо до ретроспективного розгляду розвитку правової думки про адміністративні акти, зупинимося на меті історіографії у правових дослідженнях взагалі. Як відомо, історіографічні дослідження мають констатуючий, а не аналітичний характер (Костицький, 2015: 14), в чому відбивається специфіка історичної гносеології. І тут слід поставити запитання, чи ми збагатимо пізнавальний арсенал науки адміністративного права, якщо вкотре напишемо, що якийсь конкретний вчений у якомусь конкретному році запропонував таке чи інше визначення адміністративного акта. Можливо, нам потрібна інша оптика, за допомогою якої можна розгледіти певні закономірності й евристичні тенденції наукового тлумачення адміністративного акта в різні часи.

Основна частина. Отже, **метою дослідження** є здійснення ретроспективного дослідження становлення інституту адміністративного акта як правового інституту.

Методи дослідження. Досягнення мети статті вимагає застосування сукупності сукупність загальних і спеціальних методів наукового пізнання, таких як діалектичний, історико-правовий, метод порівняльного правознавства, що дало змогу з'ясувати еволюцію юридичної думки щодо сутності та значення адміністративного акта як адміністративно-правової категорії в політико-правових дослідженнях представників національної та всесвітньої юриспруденції.

1. Місце та значення адміністративного акта як підстави виникнення, зміни та припинення публічно-владних правовідносин

Спрямованість українського суспільства стати частиною європейської спільноти вимагає від вітчизняних представників науки адміністративного права зосередженості на теоретико-методологічній складовій частині наукового простору, адже досвід проведення адміністративних реформ у країнах Центральної та Східної Європи, котрі вже вступили до Європейського Союзу, засвідчує необхідність переосмислення принципів, ідей, інститутів і усталених категорій національного адміністративного права, а також аналізу принципів, інститутів, ідей і категорій, які підлягають імплементації у вітчизняну адміністративно-правову систему. Подібна аналітична робота становитиме внесок учених-адміністративістів у досягнення стратегічної мети нашої держави – набуття Україною статусу повноправного члена Європейського Союзу.

Серед найбільш важливих адміністративно-правових категорій особливе місце належить поняттю адміністративного акта. У минулому воно слугувало предметом активного інтересу європейської адміністративно-

правової науки, оскільки саме з адміністративним актом як юридичним феноменом були пов'язані як фундаментальні теоретичні міркування у цій галузі, так і практичні вимоги громадян до держави та її органів щодо залежності дій адміністрації від законів і можливості контролювати правомірність зазначених владних дій за допомогою незалежних інстанцій, для чого необхідна була формалізація процедури закріплення цих рішень у конкретному документі – акті. Нормативне оформлення адміністративного акта слугувало меті створення високого ступеня правового захисту на випадок оскарження адміністративного акта (Квоста, 2016: 20).

Іншими словами, тут ідеться про важливу роль адміністративного акта у справі встановлення законності як одного з найважливіших принципів здійснення адміністративно-правової діяльності.

2. Становлення ідеї адміністративного акта: зарубіжний досвід

За словами істориків права, на початку XIX ст. обмеження органів та осіб державного управління правовими рамками було виражено досить слабо; це можна визнати однією з характерних рис тогочасного адміністративного права, однак протягом століття це обмеження правом поступово посилювалося, що зрештою зумовило визнання й торжество принципу правової держави (Німеччина), принципу верховенства закону (Велика Британія), принципу законності (Франція). У цьому й полягала первинна мета адміністративного права: стримувати можливості органів виконавчої влади в межах допустимих правових рамок, щоб у такий спосіб захистити громадян від зловживання цими можливостями (Фароман, 2012: 325). Досягнення цієї мети стало реальністю передусім завдяки інституту адміністративного акта.

Додати аналітичної роботи до історіографічної констатації, на нашу думку, можна за допомогою підходу М.В. Костицького, котрий пропонує розглядати історичні форми досліджуваних явищ крізь призму триєдиної структури загального, особливого, одиничного (Костицький, 2015: 14). Одиницею, первісною клітинкою історіографічного пізнання в нашому випадку виступатиме розуміння адміністративного акта, загальний розвиток науки адміністративного права на той момент буде рівнем особливого, а характеристики об'єктивної соціальної дійсності, тобто соціокультурні умови, за яких відбувалося пізнання, становитиме елемент загального. Таким чином, у нашій історично-аналітичній ретроспекції ми намагатимемося простежити, як розвиток і ускладнення соціальних відносин зумовлюють приріст правового знання у сфері публічного управління, а конкретно – у сфері теоретичного осмислення адміністративного акта як інструменту публічного управління.

3. Ретроспективна характеристика наукових підходів до розуміння адміністративного акта: вітчизняний досвід

Як уже зазначалося, розвиток науки адміністративного права на українських теренах (тобто на землях у складі Російської імперії та Австро-Угорщини) було розпочато на зламі XIX і XX ст.; головним прикладом і орієнтиром була німецька адміністративно-правова доктрина, в межах якої, як було встановлено, й зародилася концепція адміністративного акта (Томтосов, 2020: 7). Тому праці дореволюційних дослідників, які вплинули на подальший розвиток адміністративно-правової науки в Україні, методологічно спиралися на здобутки західних сусідів.

Як це досить часто буває в історії науки, явище, що нею фіксується, не одразу отримує загальноприйнятну назву; інакше кажучи, один і той самий феномен хронологічно може мати різні номени – найменування. Це цілком справедливо й щодо адміністративних актів як продукту виконавчої влади; синонімічними в межах нашого дослідження можна вважати такі терміни, як «правовий акт управління», «адміністративно-правовий акт», «акт органу виконавчої влади», «акт публічного адміністрування» тощо. Так, перші спроби наукового аналізу рішень органів виконавчої влади були здійснені ще в рамках науки поліцейського права. Мається на увазі праця І.Т. Тарасова «Нарис науки поліцейського права» (1879 р.), де серед іншого було розглянуто адміністративні й поліцейські розпорядження та приписи. За висновками О.О. Мандюка, термін «приписи», який використовується в цій праці, фактично відповідає сучасному розумінню індивідуальних адміністративних актів (Мандюк, 2017: 11).

І.Т. Тарасов у зазначеній праці відбудовує систему відносин між різними правовими формами управління – законами, розпорядженнями, приписами. Вищою ланкою серед них є закони, що продукуються законодавчою владою; розпорядження, у свою чергу, походять від вищих органів виконавчої влади та призначені для виконання управліннями та посадовими особами. Приписи ж видаються згаданими управліннями для виконання розпоряджень і адресовані як підлеглим особам, так і безпосередньо громадянам. Таким чином, між цими юридичними формами управління існує такий взаємозв'язок: розпорядження мають другорядну юридичну силу порівняно із законом, не повинні йому суперечити та у разі колізії з ним втрачають свою обов'язковість. У свою чергу, приписи співвідносяться з розпорядженнями в такий самий спосіб; будучи, як і розпорядження, присвячені дозволам, наказам або заборонам чого-небудь у межах закону, приписи завжди мають конкретне значення, що й відрізняє їх від розпоряджень (Тарасов, 1897: 64). Тобто, на думку О.О. Мандюка, тут ми спостерігаємо первинний теоретичний розподіл адміністративних актів на нормативні (розпорядження) та індивідуальні (приписи), а також спробу І.Т. Тарасова встановити ієрархічну систему адміністративно-правових джерел права (Мандюк: 2017: 12).

Взагалі дореволюційний період став часом активного становлення й формування вчення про адміністративний акт як адміністративно-правовий інститут. Серед учених, котрі зробили вагомий внесок у розвиток тогочасної адміністративно-правової теорії, слід назвати О.Ф. Євтихієва, А.І. Єлістратова, В.В. Івановського, М.М. Коркунова, М.І. Лазаревського. Осмислення адміністративних актів відбувалося на підставі чинних правових форм управління, притаманних Російській імперії наприкінці XIX – на початку XX ст. Так, існувало декілька форм, у яких видавалися імперські закони: уложення, устава, грамоти, положення,

накази (інструкції), маніфести, укази, думки Державної Ради та доповіді, удостоєні Найвищого утвердження. Норм, що визначали би формальні вимоги до актів органів центрального управління, законодавство Російської імперії не містило. Деякі з вищезазначених форм – устава, положення, накази (інструкції), укази, думки Державної Ради та доповіді, удостоєні Найвищого утвердження, – мали амбівалентний характер і використовувалися як у законодавчій практиці, так і в нормотворчості органів управління, зокрема міністерств. Окремі правові форми – розпорядження, міністерські приписи, циркуляри – мали виключно підзаконний характер (Міхесва, 2010: 56–57).

Наявна плутанина у розумінні правових форм управління вимагала упорядкування і привертала увагу відомих юристів. У науковому співтоваристві були вироблені різні погляди на правову природу та призначення адміністративних актів. Для деяких дослідників адміністративні акти уявлялися цілісним феноменом, без розподілу на нормативні та індивідуальні. Так, В.В. Івановський під правовими актами управління пропонував розуміти «державні норми, що виходять від адміністративних установ, на протилежність законодавчим і судовим, у такому вигляді, як виконання чи застосування закону» (Івановський, 1911: 125). І нормативні, й індивідуальні акти В.В. Івановський називав розпорядженнями, наполягаючи на диференціації розпоряджень адміністративних органів на закономірні, виконавчі та виняткові.

Так, закономірні розпорядження, за В.В. Івановським, видаються вищими адміністративними органами на основі спеціально наданих законом повноважень і є найважливішою категорією розпоряджень, оскільки саме вони визначають зміст і форму правовідносин, тобто майже дорівнюють законам, але видаються не законодавчими, а адміністративними органами. У свою чергу, виконавчі розпорядження видаються адміністративними установами на виконання закону, не повинні йому суперечити чи виходити за його межі; виконавчі розпорядження можуть стосуватися або громадян, або самих адміністративних органів, визначаючи відповідно до закону їхні права та порядок діяльності. Виняткові розпорядження, як видно з назви, видаються адміністративними органами у виняткових випадках: вони створюють нові права і кореспондуючі їм обов'язки, встановлюють те, що взагалі не передбачено законом, чи скасовують будь-які закони. Це тимчасові розпорядження, які обов'язково рано чи пізно мають бути санкціоновані державною владою. Випадки видання таких розпоряджень, у міру можливості, повинні точно визначатися законом (Івановський, 1911: 123–128).

Інший видатний дореволюційний правник, М.М. Коркунов, обрав для досліджуваного акта назву «виконавчий акт» і трактував його як правозастосувальний акт, спрямований на реалізацію положень закону. На думку автора, окрім здійснення діяльності з виконання законів, уряд наділений правом за допомогою виконавчих актів самостійно реалізовувати задачі державного управління, які не були відображені в законі. Для цього у формі указів уряд може встановлювати загальні правила, у т. ч. юридичні норми (Коркунов, 1909: 223).

У праці «Указ і закон» М.М. Коркунов виводить значення адміністративного акта з необхідності демократичних перетворень у Російській імперії, які б мали збалансувати співвідношення адміністративного акта із законом. Проводячи паралелі із західноєвропейською моделлю розподілу влади в державі, дослідник зазначає співвідношення – законів та указів – розглядав у прямій залежності від розподілу компетенції між законодавчою та виконавчою владою (Коркунов, 1894: 24).

Як легко помітити, у працях названих учених категорія адміністративних актів передусім спирається на правовий феномен нормативного адміністративного акта. Інший підхід простежується у працях А.І. Єлистратова, котрий виділяв із загалу публічно-правових актів («актів управління» за термінологією дослідника) акти адміністративні, акти нормативні (укази) й акти юрисдикційні (судово-адміністративні). В основу цієї класифікації автор поклав критерій юридичної функції, на виконання якої призначені конкретні акти. Адміністративна функція, яку виконують адміністративні акти, полягає у встановленні, зміні чи припиненні правових відносин чи статусів; адміністративними актами визнаються лише ті, що тягнуть за собою певні юридичні наслідки (Єлистратов, 1914: 153–155).

Велика кількість і різноманітність індивідуальних актів зумовили розробку О.Ф. Євтихєвим їхньої класифікації на підставі суб'єктів влади, уповноважених на прийняття цих актів. Окрім того, вчений у цій праці зосередився на питанні розмежування двох принципово різних видів адміністративної діяльності: виконання позитивних завдань управління та розгляду публічно-правових спорів. Вважаємо за необхідне оговорити цей аспект як окреме теоретичне надбання дослідника, адже, за його словами, у чинному тоді законодавстві нормативних підстав для такого розподілу не було, оскільки обидва види діяльності виконувалися однією й тією самою установою. Зазначене стосується і розподілу індивідуальних актів на судові та розпорядчі, також здійсненого О.Ф. Євтихєвим (Євтихєв, 1911: 45–46).

Висновки. Таким чином, дореволюційний етап становлення доктрини адміністративного акта в межах української науки адміністративного права характеризується наявністю декількох підходів до розуміння досліджуваного явища. Незважаючи на те, що адміністративного акта не існувало як юридичного явища, закріпленого законодавством Російської імперії, в адміністративно-правовій теорії було вироблено два основні погляди на це явище: через визначення характеру розпоряджень, що виходили від виконавчої влади, як адміністративних і через спроби визначення конкретних рис адміністративно-правового акта, формальних і матеріальних його аспектів. Це дозволяє зробити висновок, що, попри тісний зв'язок із тогочасною німецькою адміністративно-правовою наукою, у вітчизняній сфері дослідження адміністративного акта не спостерігається прямого запозичення наукової думки; дослідники обирають власний шлях, пропонуючи авторські теоретичні конструкції в науковій полеміці.

Список використаних джерел:

1. Костицький М.В. Ключові підходи до методології пізнання української історико-правової дійсності. *Право*. 2015. № 12. С. 12–17.
2. Квоста П. Предпосылки официального административного акта в Австрии. *Ежегодник публичного права 2016: Принципы административных процедур и административного судопроизводства*. С. 19–28.
3. Фароман М. Типы внутригосударственного административного права в Европе. *Дайджест публичного права*. 2012. Вып. 1. № 2. С. 315–353. URL: https://dpp.mpil.de/01_2012/01_2012_315_353.pdf.
4. Томтосов А.А. Административный акт в российском публичном праве. Москва : Инфотропик Медиа, 2020. 160 с.
5. Мандюк О.О. Індивідуальні адміністративні акти: теорія та практика застосування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2017. 213 с.
6. Тарасов И.Т. Очерк науки полицейского права. Москва : Печатня С.П. Яковлева, 1897. 718 с.
7. Михеева И.В. Российские министерства в XIX веке: опыт нормотворчества : монография. Москва : Юрлитинформ, 2010. 192 с.
8. Ивановский В.В. Учебник административного права (Полицейское право. Право внутреннего управления). Казань : Типо-лит. В.Е. Еремеева, 1911. 516 с.
9. Коркунов Н.М. Русское государственное право. Санкт-Петербург : Тип. М.М. Стасюлевича, 1909. Т. 2: Часть особенная. 749 с.
10. Коркунов Н.М. Указ и закон : монография. Санкт-Петербург : Тип. М.М. Стасюлевича, 1894. 416 с. URL: <https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=70642>.
11. Елистратов А.И. Основные начала административного права. Москва : Издание Г.А. Леммана, 1914. 332 с.
12. Евтихийев А.Ф. Законная сила актов администрации. Люблин : Губ. тип., 1911. 292 с. URL: <http://www.bibliard.ru/vcd-681-1-126/goodsinfo.html>.

References:

1. Kostytskyi M.V. Kliuchovi pidkhody do metodolohii piznannia ukrainskoi istoryko-pravovoi diisnosti. [Key approaches to the methodology of cognition of Ukrainian historical and legal reality]. *Pravo*. 2015. № 12. P. 12–17.
2. Kvosta P. Predposylky ofytsyalnoho admynstratyvnoho akta v Avstryi. [Prerequisites for an official administrative act in Austria]. *Ezhegodnyk pablychnoho prava 2016: Pryntsyppu admynstratyvnykh protsedur y admynstratyvnoho sudoprozvodstva*. P. 19–28.
3. Faroman M. Typy vnutyhosudarstvennoho admynstratyvnoho prava v Evrope [Types of domestic administrative law in Europe.]. *Daidzhest pablychnoho prava*. 2012. Vyp. 1. № 2. P. 315–353. URL.: https://dpp.mpil.de/01_2012/01_2012_315_353.pdf.
4. Tomtosov A.A. Admynstratyvnyi akt v rossyiskom pablychnom prave [Administrative act in Russian public law]. Moskva: Ynfotropyk Medya, 2020. 160 p.
5. Mandiuk O.O. Indyvidualni administratyvni akty: teoriia ta praktyka zastosuvannia [Individual administrative acts: theory and practice of application]: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 / Nats. un-t "Lvivska politekhnik". Lviv, 2017. 213 p.
6. Tarasov Y.T. Ocherk nauky polytseiskoho prava [Essay science of police law]. Moskva: Pechatnia S.P. Yakovleva, 1897. 718 p.
7. Mykheeva Y.V. Rossyiskye mynysterstva v XIX veke: opyt normotvorchestva [Russian ministries in the 19th century: experience of rule-making] : monohrafiya. Moskva: Yurlytynform, 2010. 192 p.
8. Yvanovskiy V.V. Uchebnyk admynstratyvnoho prava (Polytseiskoe pravo. Pravo vnutrenneho upravleniya) [Administrative Law Textbook (Police Law. Internal Management Law)]. Kazan: Typo-lyt. V.E. Eremeeva, 1911. 516 p.
9. Korkunov N.M. Russkoe hosudarstvennoe pravo [Russian state law]. Sankt-Peterburh: Typ. M.M. Stasiulevycha, 1909. T. 2: Chast osobennaia. 749 p.
10. Korkunov N.M. Ukaz i zakon [Decree and law]: monohrafiya. Sankt-Peterburh: Typ. M.M. Stasiulevycha, 1894. 416 p. URL: <https://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=70642>.
11. Elystratov A.Y. Osnovnye nachala admynstratyvnoho prava [Basic principles of administrative law]. Moskva: Yzdanye H. A. Lemmana, 1914. 332 p.
12. Evtykhyev A.F. Zakonnaia syla aktov admynstratsyy [Legal force of acts of administration]. Liublyn: Hub. typ., 1911. 292 p. URL: <http://www.bibliard.ru/vcd-681-1-126/goodsinfo.html>.